

Asia: VN/4330/2018

Suullisen todistelun vastaanottaminen tallenteelta. Videotallennustyöryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohjois-Karjalan kärjäoikeus

1. Ehdotuksen tavoitteet

Ehdotuksen keskeiset tavoitteet ovat lähtökohtaisesti kannatettavia ja oikeasuuntaisia. Ehdotuksella pyritään vahvistamaan hovioikeuden roolia kärjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta kontrolloivana tuomioistuimena. Lainkäyttötoiminnan painopisteen tulee olla nykyistä selvemmin kärjäoikeuksissa, ja tämä uudistus tukee osaltaan tätä kehityssuuntaa.

Ehdotettujen muutosten voidaan arvioida parantavan muutoksenhaussa tapahtuvan näytön arvioinnin oikeellisuutta, tehostavan muutoksenhakumenettelyä ja vähentävän muutoksenhausta asianosaisille ja todistajille aiheutuvia kustannuksia ja haittaa, vaikkakin uudistuksella saavutettavia hyötyjä voidaan pitää jossain määrin liioiteltuina.

Ehdotuksen tavoitteiden toteutumisen osalta on kuitenkin tärkeää huomata, että ehdotettu muutos on vain yksi osatekijä lainkäytön painopisteen siirtämisessä kärjäoikeuteen. Kärjäoikeuksien henkilöstöresurssit on ajettu 2010-luvulla alas samanaikaisesti, kun kärjäoikeuksien toiminnalle asetetut vaatimukset ovat jatkuvasti kasvaneet. Kärjäoikeuksissa on jo jouduttu tekemään merkittävää työtä prosessien kehittämiseksi siten, että tehtävät tulevat hoidetuiksi vähentyneillä resursseilla oikeusturvasta ja työn laadusta kuitenkin tinkimättä. Lainkäytön toiminnan painopistettä ei voida vyöryttää kärjäoikeuksiin varaamatta samanaikaisesti riittäviä resursseja lisääntyneiden tehtävien hoitamiseen. Ehdotuksessa kärjäoikeudelle esitetyt lisätehtävät eivät ole realistisesti toteutettavissa, ellei kärjäoikeuksien henkilöstöresursseja vahvisteta. Uudistusta ei

voida toteuttaa pelkästään kärjäoikeuksien teknisen varustelun lisäämisellä, vaan samanaikaisesti on lisättävä kärjäoikeuksien henkilöstöresursseja.

2. Tallentaminen ja indeksointi

Kuulemisten tallentamista kuva- ja äänitallenteelle voidaan pitää kannatettavana vain, mikäli tätä tarkoitusta varten on mahdollista rakentaa helppokäyttöinen ja toimintavarma tallennusjärjestelmä kohtuullisilla kustannuksilla. Mietinnössä esitetyn kustannusarvion mukaan uudistuksen kertaluonteiset kustannukset ovat kuitenkin huomattavat, samoin vuosittaiset ylläpitokustannukset, eivätkä nämä kustannukset pidä lainkaan sisällään arviota niistä lisäresursseista, joita tarvitaan järjestelmän onnistuneen käytön toteuttamiseksi. Uudistuksen kustannusten arvioidaan mietinnönkin mukaan muodostuvan huomattavasti suuremmiksi kuin siitä saatava taloudellinen hyöty. Näitä kustannuksia ei voida kattaa tuomioistuinlaitoksen nykyisillä toimintamenoilla, jotka ovat jo tällä hetkellä tarpeisiin nähden liian niukat.

Ehdotetulla uudistuksella saavutettavia hyötyjä tulee punnita huolellisesti suhteessa siitä aiheutuviin kustannuksiin. Uudistus ja siihen liittyvät mittavat investoinnit tulee toteuttaa vain, jos niillä saavutettavat hyödyt ovat selvästi epäkohtia suuremmat. Kerrottua taustaa vasten asian jatkovalmistelussa olisi perusteltua selvittää vielä tarkemmin myös vaihtoehtoisia tapoja lainkäytön painopisteen siirtämiseksi kärjäoikeuksiin. Vaihtoehtoinen tapa, johon mietinnössäkin viitataan, olisi näyttömuutoksenhaun kieltäminen tai ainakin sen mahdollisuuden kaventaminen nykyisestä.

Ehdotuksen mukaan kuva- ja äänitallenteen indeksointi muutoksenhakutuomioistuinta varten kuuluisi kärjäoikeudelle.

Indeksoinnin säätäminen kärjäoikeuksien tehtäväksi lisäisi merkittävästi kärjäoikeuksissa tehtävää työtä siitäkkin huolimatta, että mietinnön mukaan indeksointi tulisi tehdä vain tarpeen mukaan. Tallenteiden onnistunut indeksointi edellyttää sitä, että indeksoinnin suorittavalla henkilöllä on paitsi riittävä tekninen asiantuntemus, myös tieto kysymyksessä olevan asian käsittelystä. Käytännössä tämä edellyttäisi sitä, että indeksoinnin suorittaa henkilö, joka on läsnä suullista todistelua vastaanottaessa. Asian ja siinä esitettävän todistelun tuntee parhaiten asian ratkaiseva kärjätuomari, mutta nykyisillä tuomariresursseilla on täysin mahdotonta ajatella, että tuomarityövoimaa voitaisiin kohdistaa tähän tehtävään. Kärjäsihteerin läsnäolo kaikissa pääkäsittelyissä ei ole nykyisillä henkilöstöresursseilla mahdollista, vaan tälläkin hetkellä huomattava osa pääkäsittelyistä, erityisesti riita- ja hakemusasioissa, joudutaan istumaan ilman sihteerityövoimaa. Myös kärjänotaareiden määrää on viime vuosien aikana merkittävästi vähennetty. Kärjänotaareiden työn kohdistaminen pääkäsittelyjen seuraamiseen ja indeksointiin vähentäisi merkittävästi heidän työpanostaan heidän vastuullaan tällä hetkellä olevien rikos-, riita- ja hakemusasioiden käsittelyssä, mikä siirtäisi työpaineen näiltä osin kärjätuomareille. Ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että tuomarin tehtäviin valmistavaan auskultointiin hakeutuneiden

oikeustieteen maistereiden työaika kohdistettaisiin harjoittelun tarkoitukseen nähden täysin toisarvoisiin tehtäviin.

Indeksoinnin tarve liittyy yksinomaan niihin asioihin, joista valitetaan hovioikeuteen, ja näissäkin tapauksissa vain niihin valituksiin, joissa on kysymys näytön arvioinnista. Tämän vuoksi indeksointi tulisi tehdä tarvittaessa vasta pääkäsittelyn jälkeen valitusajan kuluttua, jolloin tiedetään mihin valitus kohdistuu. Kaikissa muissa tapauksissa indeksointi on vähäisten resurssien tuhlaamista. Käytännössä tämä puoltaa sitä, että indeksointi olisi tarkoituksenmukaista suorittaa vasta hovioikeudessa tapahtuvan asian valmistelutyön yhteydessä.

Mikäli indeksointi säädetään käräjäoikeuksien tehtäväksi, on käräjäoikeuksille turvattava riittävä määrä henkilöstön lisäresursseja, sillä nykyisillä voimavaroilla tehtävää ei ole mahdollista toteuttaa.

3. Tallenteiden julkisuus

Tallenteen julkisuuteen liittyviä näkökulmia on arvioitu mietinnössä kattavasti.

Kuultavien yksityisyyden suojan turvaaminen puoltaisi kuitenkin sitä, että videokuvaa sisältävän tallenteen julkisuus rajattaisiin vain asianosaisiin. Oikeudenkäynnin julkisuus on toteutettavissa riittävällä tavalla julkisissa pääkäsittelyissä, eikä julkisuusvaatimus voi tällöin edellyttää sitä, että aineiston on oltava kaiken yleisön nähtävillä enää jälkikäteen.

Mikäli mahdollisuus jälkikäteiseen tutustumiseen kuva- ja äänitallenteeseen tuomioistuimen tiloissa annetaan, tämä edellyttää tätä tarkoitusta varten suunniteltujen tilojen järjestämistä oikeustaloissa.

4. Käyttöönotto

Mikäli uudistus toteutetaan, hankkeen laajuus ja merkittävyys huomioon ottaen sitä tulisi pilotoida ennen valtakunnallista käyttöönottoa.

